

Iancu Laura

A szokáskutatás terén hozott nagy jelentőségű értékei és adatai okán is meglehetősen szerény a jeles népzene kutató, *Bodor Anikó* (1941–2010), amikor vállalkozását ismertette úgy fogalmaz: a vajdasági magyar népdalok gyűjtése és közreadása révén „általános képet” kíván nyújtani az itt élő magyarság népdalkincséről. Néprajzi, folklorisztikai szempontból (is) felbecsülhetetlen az az adatmennyiség, amit Bodor Anikó fél évszázadon át gyűjtött és közreadott. Munkásságának, életművének páratlan értéke az öt kötetre tervezett *Vajdasági magyar népdalok* című sorozat, melynek záró kötete, *Jeles napi szokások és jeles időszakok énekei* alcímmel *Paksa Katalin* szerkesztésében jelen(het) meg.

A török alatt csaknem egészen elpusztult délvidéki magyarság helyére a 18. század közepétől a németek mellett Magyarország szinte minden megyéjéből érkeztek magyar csoportok. Ez a történelmi háttér az egyik oka annak, hogy a vajdasági magyar zenefolklórban az öt népzenei dialektus közül, a moldvai kivételével, valamennyi jelen van, egyedi, változatos, színes, gazdag zenei hagyományt eredményezve.

A kiadvány *Bevezetőjében* Paksa Katalin a jeles napok, énekes szokások általános jellemzőiről (a szokások szerkezete, az előadásmód jellege, az énekek dallam- és zenei jellegzetességei stb.) valamint a kötetben érvényesülő szerkesztői alapelvekről nyújt tájékoztatást. A kutatástörténeti áttekintésből kiderül, hogy a közreadott anyag mintegy 150 esztendő t ölel fel, az első adat 1872-ben, az utolsó 2013-ban került feljegyzésre. A szerkesztő valamennyi gyűjtött, publikált és/vagy archívumban őrzött zenei anyagot felkutatott, 950 adatával a kiadvány a hagyománykör énekkincsének egészét tartalmazza.

Az egyes fejezetek az esztendő jeles napjait követve, a nagyobb ünnepkörök, Mária-ünnep, népszokások (újszentő, disznótor, farsang, húsvét, pünkösd, aratás, Nagyboldogasszony, Kisboldogasszony, karácsony) valamint a gazdagabb ének- és szokáshagyománnyal rendelkező névnapok (Anna, István, János) énekeit tartalmazzák. Mennyiségét tekintve, a leggazdagabb egységet a *Betlehemes játékok* köre alkotja, az anyag legérdekesebb részének pedig, a néprajzi szakirodalomban kevés visszhangot nyert, ugyancsak a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó *Leányok megéneklése (huszárjátékok)* szokásköre tekinthető. A fejezetekben érvényesülő belső tagolódás az anyag adottságai szerint alakul. Állandó szerkezeti elem az adott ünnepkör vallás- és kultúrtörténeti valamint az adott énektípus műfaji meghatározása, a kotta, a teljes terjedelmükben közölt szöveg(ek) és ismert variánsaiknak lelőhelye, az énekek dallam- és zenei jellemzői: dallamra, stílusra, eredetre stb. vonatkozó zenei, zenetörténeti jegyzetek, majd a néprajzi szempontból rendkívül értékes, az énekekhez kapcsolódó adatközlői visszaemlékezések, gyűjtői feljegyzések következnek. A kiadvány végén zenei mutatók, helységnev- és tájszójegyzék található. A korábbi kötetekhez hasonlóan, az ötödik kiadványt kísérő CD mellékletet is Németh István készítette.

A zenei anyag közreadása egy sokrétű, gazdag hagyomány ismertetése is egyszerre, hiszen a kiadvány az énekek *életterét*, a jeles napi szokásvilág egészét megőrökíti. Mint ilyen, a kötet néprajzi szempontból is igen gazdag adattárral szolgál, műfaji kötöttségei okán elsődlegesen a szokáskutatás, a népi színjátszás, a folklorisztika számára, de bőségesen találunk adatokat a társadalmi folyamatokról, a közösségi szerveződés természetét meghatározó, formáló tényezőkről, az országos, nemzeti történeti események lokális lecsapódásairól, a helyi történeti eseményekről is. Egyediségével, nagy múltú hagyományával kiemelkedik a *farsangi köszöntő*, a *farsangi regölés* szokásköre, a csak a Vajdaságban regisztrált daltípusok csoportja (pl. a *karácsonyi visszszámoló köszöntő*) stb. A kötet interdisciplinális törekvése és kimerítő tudományos igényessége mellett szólni kell végül annak tartalmi hitelességéről is. A „közművelődéssel megismertetni” kívánt énekhagyomány minden egyes darabja mögött annak éltetője, előadója, neve, életkora, lakóhelye, olykor hite, érzései és értékítélete is megismerhető, ami a szövegvizsgálatokon túl, élettörténeti és mentalitástörténeti kutatások folytatását is biztosítja, lehetővé teszi.